

Svedjebruk—rågfall

Det har sagts om Sollerö-bornas, att de varit hjälpsamma och villiga till samarbete men också därtill av omständigheterna tvingade. De har ju bott på en ö, de har varit utan fast förbindelse med fastlandet utom i vintertid, då isen varit farbar, och just därför har de varit beroende av varandras hjälp. Hur har det varit med barnen, som inte har kunnat återge någon hjälp? Inställningen har varit sådan, att de i många fall har fått klara sig själva, så gott de kunnat. När far kommit hem överförfriskad och retad har det gått ut över barnen, och när det blivit ont om mat har det varit barnen, som fått ge sig ut och tigga sitt livsuppehälle. Det är känt att barn från både Sollerön och Venjan varit i Leksand och fått förgås av hunger och köld. Det har kanske varit samma inställning där, trots att bygden betraktats som välbärgad.

Min farfar Håll Jöns, som var född 1834, har berättat om hur det var, när han var barn. Hans far dog, när han var sju år gammal. De var tre syskon. Karin var äldst, och hon var ända från sin tidiga barndom en mycket duktig flicka. Ingen kunde räfsa ängssloge som hon. Mejt var yngst. Modern var mera oföretagsam och hade nog med att sköta de löpande göromålen.

Det var vår och den tid, när man skulle förbereda rågfallen. Sådana hade man särskilt i Lövberg och Flenarna. Skogen skulle fällas och börja torka, så den kunde brännas och lämna aska att så i. De som bodde i Nedre Lövberg förberedde gemensamt rågfall i den s. k. "Fjärdback". Men farfar och hans syskon var för små, så de fick inte var med, de kunde ju inte utföra samma arbete som de övriga. Men också de måste ju ha något att leva av, och då började de själva förbereda ett eget rågfall söder om Päppärsmyren. Och hur de nu bar sig åt, fick de till en riktig svedja. Med sina hemsmidda, smaleggade yxor fällde de mindre träd, plockade ris, och när det huggna torkat, brände de. Runt svedjan gjorde de stängsel av sotiga mindre trädstammar, som inte brunnit upp, för rågfallet måste skyddas för betande djur. Med sina hackor hackade de upp torven och blandade den med askan. De kunde också ha kört en

avig gran med lagom avkortade grenar över svedjan för att luckra upp den, för så brukade man göra. — Omkrng Lars-mässan den 10 aug. sådde de rågen, och den kom upp fint.

Nästa sommar växte rågen på deras rågfall särskilt bra. På hösten skar de av den med "stjeru", skära, och satte upp den i rågskylar för att torka. Sedan körde de hem den till Lövberg på en "ståkå-drög", en träkälke med stakar på sidorna, och när de sedan tog itu med att tröska den med slaga, fick de hålla på ända till jul.

De fick mera råg än de behövde, och överskottet körde de till Mora och sålde. De sålde rågen hos Vesterbergs, som hade affär i de fina historiska timmerhusen, som ännu står kvar. De fick 40 kr tunnan för rågen. Tänka sig, 40 kr för en tunna råg på den tiden! Det var nog inte bara kontanter det var ont om, det var tydligen också smått om livsmedel. Årslönen för en dräng var 80 kr, och han skulle då ha fått två tunnor råg för ett helt års arbete, om han köpt rågen av husbonden. Hade han däremot köpt rågen i en affär, skulle han ha fått ge minst 60 kr tunnan.

Alla träd som inte brann upp första året och de träd som var för grova till stängsel fick torka ytterligare en försommar och brändes sedan och gav ny aska åt nästa års rågskörd, som brukade kunna ge ännu bättre. Blandningen av aska och torv ansågs särskilt gynnsam.

Farfar berättade också, att hans far gjort alltför täta påhälsningar i vinhandeln hos Ållas och därvid satt sig i skuld, så att han gjort inteckningar i gården. Dessa kunde nu barnen betala tack vare den goda rågskörden och så lösa gården fri. Han sade också, att när de andra fick se vad barnen kunde uträtta och hur de kunde klara sig själva, så var det ingen som satte ifråga annat än att barnen skulle vara med och dela arbetet och skörden i det gemensamma rågfallet i Fjärdback.

Dessa rågfall var, när markens beskaffenhet tillät, början till slätterängar och inhägnades med gårdsgård. Vi har namn som "Sturfälle" och "Skraderfält". Fält var namnet på ett större område. — Vad har vi inte förlorat nu, när dessa ängsmarker fått växa igen med buskar och sly! Att få gå dit en försommar, sätta sig på en tuva och låta ögat glida över markerna; då om någonsin kunde man uttrycka det så: "Jag ser en blommande äng så långt ögat når!" —

Håll Albert Jönsson